

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АУДИТУ

Навчальний посібник для закладів вищої освіти

Укладач Бержанір І. А.

Умань–2022

УДК 657.6(075.8)

О-64

Рецензенти:

Євчук Людмила Анатоліївна, доктор економічних наук, професор кафедри фінансів і кредиту Чорноморського національного університету імені Петра Могили;

Прокопчук Олена Тодорівна, доктор економічних наук, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Уманського національного університету садівництва;

Світовий Олександр Михайлович, доктор економічних наук, професор кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

*Рекомендовано до друку вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 13 від 26 квітня 2022 р.)*

О-64 **Організація і методика аудиту** : навч. посіб. для закладів вищої освіти / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. І. А. Бержанір. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2022. – 326 с.

Навчальний посібник «Організація і методика аудиту» є навчально-методичним виданням, у якому розглядаються основні положення організації та методики аудиторської діяльності в Україні. У ньому висвітлюються теоретичні та методичні особливості аудиторських послуг, аудиту фінансової звітності, грошових коштів, товарно-матеріальних цінностей, необоротних активів, витрат, доходів та фінансових результатів, формування та використання власного капіталу, внутрішнього аудиту.

Рекомендований студентам, аспірантам, викладам закладів вищої освіти, керівникам підприємств, фахівцям з обліку, аналізу та аудиту суб'єктів господарювання.

УДК 657.6(075.8)

© Бержанір І. А., уклад., 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
Тема 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ОБ'ЄКТИ АУДИТУ	8
1.1. Зміст і завдання аудиторського контролю.....	8
1.2. Предмет і методи аудиторського контролю.....	10
1.3. Об'єкти та суб'єкти аудиторського контролю.....	11
1.4. Види аудиторського контролю та їх особливості.....	13
Тема 2. ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	14
2.1. Організація управління аудитом в Україні.....	14
2.2. Аудиторські фірми та порядок їх створення.....	19
2.3. Сертифікація аудиторів.....	22
2.4. Права, обов'язки, відповідальність аудиторів та аудиторських фірм.....	23
Тема 3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ	25
3.1. Етапи формування аудиту.....	25
3.2. Порядок розробки планів та програм аудиту.....	29
3.3. Стадії аудиторської перевірки.....	37
3.4. Аудиторські докази та їх види.....	38
3.5. Процедури отримання аудиторських доказів.....	43
3.6. Робочі документи аудитора.....	59
Тема 4. ОРГАНІЗАЦІЯ НАДАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ	68
4.1. Перелік видів аудиторських послуг та їх відображення в українському законодавстві.....	68
4.2. Консультування у різних галузях діяльності.....	72
Тема 5. МЕТОДИКА АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	75
5.1. Мета і завдання аудиту фінансової звітності.....	75
5.2. Призначення основних компонентів фінансової звітності та особливості перевірки.....	80
5.3. Етапи аудиту фінансової звітності.....	90
5.4. Методи аналізу фінансової звітності.....	95
Тема 6. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ	99
6.1. Мета і завдання аудиту грошових коштів.....	99
6.2. Методика аудиту касових операцій.....	103
6.3. Методика аудиту операцій на рахунках у банку.....	104
6.4. Методика аудиту грошових документів і грошових коштів у дорозі.....	106
Тема 7. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ	109
7.1. Мета і завдання аудиту запасів	109
7.2. План і програма аудиту запасів.....	111
7.3. Методика проведення аудиту операцій з матеріальними запасами.....	112
7.4. Організація та методика проведення переоцінки товарно-матеріальних цінностей.....	118
7.5. Методика та організація аудиту оборотних малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП).....	121

Тема 8. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ	125
8.1. Мета і завдання аудиту необоротних активів.....	125
8.2. Методика аудиту необоротних активів.....	127
8.3. Аудит операцій з надходження, руху та вибуття основних засобів.....	129
8.4. Аудит нарахування амортизації (зносу) основних засобів.....	131
8.5. Аудит нематеріальних активів.....	134
Тема 9. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ВИТРАТ.....	137
9.1. Мета і завдання аудиту витрат.....	137
9.2. Організація і методика аудиту витрат операційної діяльності.....	139
9.3. Аудит витрат фінансових операцій, інших витрат та надзвичайних витрат.....	144
Тема 10. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ДОХОДІВ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ.....	147
10.1. Мета і завдання аудиту доходів і фінансових результатів.....	147
10.2. Методика проведення аудиту доходів і фінансових результатів.....	149
Тема 11. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	152
11.1. Економічна сутність власного капітал та його різновиди.....	152
11.2. Аудит формування і використання власного капіталу.....	156
Тема 12. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ	159
12.1. Прийоми та методи внутрішнього аудиту.....	159
12.2. Принципи внутрішнього аудиту.....	167
12.3. Види внутрішнього аудиту.....	171
12.4. Стандарти внутрішнього аудиту.....	173
12.5. Узагальнення результатів внутрішнього аудиту.....	181
12.6. Організація внутрішньої аудиторської перевірки ефективності СВК бізнес-процесів компанії.....	190
12.7. Проведення аудиторських процедур.....	193
Тема 13. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ	198
13.1. Оцінка результатів аудиту та порядок зберігання підсумкових документів.....	198
13.2. Система контролю якості аудиторських послуг.....	201
13.3. Методичні підходи до здійснення контролю якості аудиторських послуг.....	203
13.4. Контроль якості проведення аудиту замовником аудиту та теперішнім аудитором до попереднього.....	209
Тема 14. РЕАЛІЗАЦІЯ МАТЕРІАЛІВ АУДИТУ	212
14.1. Меморандум виправлених аудитором помилок за результатами перевірки.....	212
14.2. Відповідальність суб'єктів аудиторської діяльності.....	213
14.3. Дії аудитора під час виявлення зловживань і неможливості проведення аудиту.....	216
14.4. Використання результатів аудиту замовниками перевірки та іншими користувачами звітності.....	221

Тема 15. АУДИТОРСЬКИЙ ВИСНОВОК ТА ІНШІ ПІДСУМКОВІ ДОКУМЕНТИ	223
15.1. Аудиторський висновок та загальні вимоги до нього.....	223
15.2. Структура аудиторського висновку.....	225
15.3. Види аудиторських висновків та їх зміст.....	228
15.4. Порядок складання та подання аудиторських висновків.....	138
15.5. Аудиторський звіт.....	243
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	247
ФОРМИ ТА ВИДИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	297
ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ	301
ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС СКЛАДАННЯ ІСПИТУ	304
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ	309
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	322

ПЕРЕДМОВА

Провадження підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки обумовлює підвищення вимог до своєчасності, достовірності, повноти і якості інформації, яка має бути відповідати запитам користувачів. Важливу роль у підвищенні довіри до фінансової звітності суб'єктів господарювання відіграє аудит як сучасна форма незалежного фінансового контролю.

Функціонування аудиторського контролю також дозволяє суттєво скоротити витрати бюджету на утримання органів контролю. Виконання важливої соціальної місії вимагає від фахівців-практиків аудиторської справи високого професіоналізму, здатності швидко реагувати на зміни потреб та очікувань економічних суб'єктів і суспільства у цілому. У зв'язку з цим, здійснення базової підготовки вітчизняних фахівців, які спроможні будуть вирішувати складні творчі завдання сучасного аудиту та швидко реагувати на виклики національної і глобальної економіки, гідно представляти аудиторську спільноту на міжнародному рівні, є актуальним.

Метою навчальної дисципліни «Організація і методика аудиту» є: сприяння оволодінню базовими компетентностями щодо організації та методики проведення аудиту та надання аудиторських послуг, організації роботи аудиторської фірми та аудиторів.

Завдання:

– набуття практичних навичок з організації, планування та виконання аудиторських процедур;

– опанування навичками використання законодавчих і нормативно-інструктивних актів Аудиторської палати України, Міністерства фінансів України, міжнародних стандартів аудиту, Кодексу професійної етики аудиторів;

– набуття практичних навичок з організації, планування та проведення аудиту.

– оформлення робочих і підсумкових документів аудитора.

Очікувані результати навчання:

– збирати, оцінювати та аналізувати фінансові та нефінансові дані для формування релевантної інформації з метою прийняття управлінських рішень;

– розробляти та оцінювати ефективність системи контролю суб'єктів господарювання;

– знати міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутні послуги з дотриманням вимог професійної етики;

– обґрунтовувати вибір і порядок застосування управлінських інформаційних технологій для обліку, аналізу, аудиту та оподаткування у системі прийняття управлінських рішень з метою їх оптимізації;

– готувати й обґрунтовувати висновки задля консультування власників, менеджменту суб'єкта господарювання та інших користувачів інформації у сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування;

– аналізувати і оцінювати закономірності і тенденції розвитку обліку, аналізу та аудиту, оподаткування.

Особливістю навчального посібника є те, що автор доповнив теоретичний розділ курсу практичними матеріалами, що включають у себе матеріали до практичних занять, тематику рефератів, перелік тем для підготовки індивідуальних навчально-дослідних завдань. Різноманітні методики можуть бути використані студентами під час самостійної роботи.

Навчальний посібник можна використовувати для студентів економічних спеціальностей під час вивчення навчальної дисципліни «Організація і методика аудиту». Він може допомогти також у засвоєнні аудиту студентам заочної форми навчання та тим, хто цікавиться питаннями організації аудиту та аналізу господарської діяльності.

С Л О В Н И К Т Е Р М І Н І В

Аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам.

Аудит здійснюється незалежними особами (аудиторами), аудиторськими фірмами, які уповноважені суб'єктами господарювання на його проведення.

Аудит бюджету – метод державного аудиту, що сприяє дотриманню діючого законодавства під час формування і виконання бюджету і дозволяє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки виявлених порушень з метою своєчасного вироблення пропозицій із їх усунення.

Аудит бюджету внутрішній – метод державного аудиту, який використовується органами виконавчої влади у процесі формування проекту бюджету, виконання затвердженого бюджету і складання звіту про виконаний бюджет.

Аудит бюджету зовнішній – метод державного аудиту, який використовується контрольно-рахунковими органами, що створюються законодавчою (представницькою) владою, що дозволяє визначити ступінь достовірності інформації виконавчих органів влади про виконання бюджету за звітний фінансовий рік або про прогнозовані параметри соціально-економічного розвитку країни, показників бюджетного проектування на майбутній фінансовий рік (або роки).

Аудит бюджету зовнішній містить у собі аудит звітності, аудит відповідності й аудит ефективності формування державних (муніципальних) доходів, використання державних (муніципальних) фінансових ресурсів і державної (муніципальної) власності.

Аудит звітності – метод зовнішнього державного аудиту, що є складовою частиною фінансового аудиту, у результаті проведення якого орган зовнішнього державного фінансового контролю у звітному році повинен дати підтвердження парламентові і

громадськості про те, що виконавча влада належним чином здійснює ведення рахунків і облікової документації при витраті бюджетних засобів і представляє достовірну фінансову інформацію про виконання бюджету.

Аудит відповідності – метод зовнішнього державного аудиту, що є складовою частиною фінансового аудиту, у результаті якого органом зовнішнього державного фінансового контролю у звітному році аналізується фінансова діяльність суб'єкта відомчої структури витрат бюджету із виконання бюджету з метою визначення її відповідності вимогам законодавчих і інших нормативних правових актів, запропонованим умовам і встановленим правилам.

Результатом аудиту відповідності є відповідь на питання про законність і цільове використання бюджетних засобів у звітному фінансовому році, тобто відповідність показників виконаного бюджету показникам закону про бюджет, затвердженої законодавчої (представницької) владою.

Аудит ефективності використання державних коштів – метод державного фінансового контролю, під час якого дається оцінка ефективності управління фінансовими потоками і державною (муніципальною) власністю, а також ефективності податкового адміністрування.

Аудиторський контроль – незалежний позавідомчий фінансовий контроль, проведений аудиторською фірмою, що зареєстрована на здійснення аудиторської діяльності. Основне завдання – установлення достовірності, повноти і реальності бухгалтерської і фінансової звітності і дотримання фінансового законодавства.

Внутрішній державний аудит – фінансовий контроль, який здійснюється у рамках системи виконавчих органів державної влади. Державний фінансовий контроль – не самоціль, а обов'язковий елемент управління, мета якого полягає у своєчасному виявленні відхилень від прийнятих стандартів, порушень принципів законності, ефективності, доцільності і економності управління фінансовими ресурсами, що дозволяє у кожному конкретному випадку внести

відповідні корективи, посилити відповідальність уповноважених осіб, отримати відшкодування збитків та перешкодити або ускладнити повторення виявлених порушень у майбутньому.

Дата підписання акта інспектором (ревізором) – дата, проставлена на акті інспектора (ревізора) під час його підписання, після якої припиняються усі дослідження інформаційних матеріалів, зв'язаних із проведенням контрольного заходу, після закінчення якої в акт не може бути внесено жодної зміни, не обговореної із об'єктом контролю.

Дата подання бухгалтерської звітності – день фактичної передачі бухгалтерської звітності суб'єкта господарювання її користувачам або дата відправлення, позначена на штемпелі поштової організації. Під датою подання бухгалтерської звітності користувачам розуміється найбільш рання з чотирьох можливих дат:

- дата передачі бухгалтерської звітності засновникам, учасникам, учасникам юридичної особи відповідно до установчих документів;
- дата передачі бухгалтерської звітності територіальним органам статистики по місцю реєстрації суб'єкта господарювання;
- дата передачі бухгалтерської звітності в інші адреси відповідно до законодавства України;
- дата опублікування бухгалтерської звітності.

Дата складання бухгалтерської звітності – останній календарний день у звітному періоді; дата, на яку закриваються рахунки, облікові реєстри, складаються баланс і бухгалтерська звітність.

Докази – інформація, отримана інспектором (аудитором) під час контрольного заходу від економічного суб'єкта, що перевіряється, і третіх осіб, або результат її аналізу, що дозволяють зробити висновки і виразити власну думка аудитора.

Документ первинний – бухгалтерський документ, що складається в момент здійснення фінансово-господарських операцій і є першим свідченням їх здійснення, початком облікової реєстрації.

Документація бухгалтерського обліку – сукупність матеріальних носіїв інформації, що складається економічним

суб'єктом за встановленими вимогами під час ведення ним бухгалтерського обліку: первинні облікові документи, зведені облікові документи, реєстри бухгалтерського обліку, дані внутрішньої бухгалтерської звітності.

Документи виправдувальні – документи, що дозволяють і підтверджують правомочність проведення фінансово-господарської операції, що перевіряється.

Достовірність бухгалтерської звітності – ступінь точності даних бухгалтерської звітності, що дозволяє компетентному користувачеві робити на її основі правильні висновки про результати діяльності суб'єктів господарювання і приймати обґрунтовані на цих висновках рішення.

Зовнішній державний аудит – аудит, який здійснюється функціонально й організаційно незалежними у своїй діяльності від виконавчих органів державної влади спеціально створеними законодавчою (представницькою) владою органами фінансового контролю за своєчасним виконанням дохідних і видаткових статей бюджету і бюджетів позабюджетних фондів за обсягом, структурою і цільовим призначенням; визначення ефективності і доцільності витрат державних засобів і використання державної власності. В Україні такий контроль здійснюється Рахунковою палатою.

Звіт про результати контрольного заходу – підсумковий (зведений) документ про результати проведеного контрольного заходу, висновки і пропозиції по ньому.

Експертиза документу – перевірка дійсності, достовірності, повноти і відповідності установленим вимогам розглянутого документа.

Ефективність використання фінансових засобів та інших ресурсів – співвідношення результатів діяльності із досягнення поставленої мети з обсягом використаних ресурсів. Під час проведення контрольних заходів головна увага звертається на доцільність і економічну ефективність витрат, на основі аналізу фінансово-господарської діяльності виробляються конструктивні пропозиції і рекомендації зі скорочення нераціональних витрат.

Інвентаризація – перевірка фактичної наявності (стану) майна, засобів і зобов’язань і порівняння їх з даними бухгалтерського обліку.

Інспектор – посадова особа, уповноважена проводити контрольні-ревізійні заходи в межах компетенції контрольного органу і діючого законодавства, а також нормативних правових актів.

Інструкція – документ, що має обов’язковий до виконання характер, регламентує порядок визначеної законами, указами, постановами і іншими нормативно-правовими актами діяльності.

Інформація облікова – інформація про об’єкти обліку господарюючого суб’єкта, що характеризують ці об’єкти з кількісної або якісної сторони. Інформація використовується для складання бухгалтерської звітності, проведення аналізу і управління.

Класифікація аудиту – розподіл аудиту як форми фінансового контролю за визначеними однорідними ознаками на види:

- за організаційними – на планові і позапланові;
- за часом, спрямуванням тощо.

Контроль – функція системи управління економічними процесами, що полягає у виявленні відхилень фактів про досліджуваний об’єкт від прийнятих стандартів, норм на можливо більш ранній стадії з метою вживання коригувальних заходів, одержання відшкодування заподіяного збитку і залучення винних до відповідальності, здійснення заходів щодо запобігання таких порушень у майбутньому.

Контроль бухгалтерський – порівняння створених записів у бухгалтерських документах з дійсним положенням фінансово-господарської діяльності. Здійснюється бухгалтером.

Контроль бюджетний – органічна складова частина державного фінансового контролю, за допомогою якого перевіряється формування, розподіл і використання бюджетних коштів в процесі складання проекту бюджету, його розгляду, виконання і складання звіту.

Контроль відомчий – складова частина внутрішнього державного фінансового контролю, який здійснюється в міністерствах,

відомствах і галузях діяльності в порядку підвідомчості (підпорядкованості).

Контроль документальний – контроль, в основі якого лежить вивчення, систематизація й аналіз різних облікових і інших документів.

Контроль попередній – здійснюється до реалізації фінансово-господарських операцій, зв'язаних з витратою матеріальних і коштів з метою попередження можливих фінансових і інших порушень.

Контроль наступний – проводиться після здійснення фінансово-господарських операцій (у тому числі і перевірених у порядку попереднього контролю). За його результатами визначаються стан виробничого, фінансово-господарського й іншого видів діяльності.

Контроль термінів виконання – систематична перевірка й оцінка інспектором (ревізором) виконання заходів, запропонованих об'єкту господарювання актом ревізії.

Контроль поточний (оперативний) – контроль, що полягає у визначенні реального стану об'єкта фінансового контролю під час виконання господарської операції (виконання бюджету).

Контрольний захід – загальний термін, що включає в себе види і методи контрольної діяльності (комплексна ревізія, тематична перевірка, оперативний контроль тощо).

Конфіденційність інформації – принцип аудиту, що полягає в тому, що аудитори зобов'язані забезпечувати збереженість документів і інформацію про підконтрольний об'єкт, не розголошувати її без згоди власника, за винятком випадків, передбачених законодавчими актами України.

Принцип конфіденційності повинний дотримуватися неухильно, навіть якщо розголошення або поширення інформації про економічного суб'єкта, що перевіряється, не наносить йому матеріального або іншого збитку.

Методика аудиту – послідовність використання методів і прийомів, чіткий опис способу виконання контрольних процедур і підготовка заключного документа за підсумками проведеного аудиту.

Методичні вказівки – документ, що встановлює порядок виконання робіт, заходів і інших дій з урахуванням вимог закону, техніко-економічних норм і нормативів, інших контрольних і аудиторських стандартів.

Методологія – вчення про метод наукового дослідження, структуру, логічну організації і способи діяльності; принципи побудови методів, їх наукове узагальнення.

Моніторинг – спостереження, оцінка, аналіз і прогноз стану окремих процесів, а також природного і суспільного середовища в цілому.

Наступний контроль – комплекс перевірок, що базуються на організаційно- правових, інформаційних, методичних основах, проведених після завершення звітнього фінансового року, і аналітичних заходів, що дозволяють виявити помилки і виробити пропозиції із їх попередження.

Нестача – невідповідність по товарно-матеріальних цінностях і коштах, фактичні дані нижче облікових. Визначається під час інвентаризації.

Незаконне використання бюджетних коштів – напрямок і використання бюджетних коштів з порушенням бюджетного законодавства.

Обстеження – метод аудиту, що полягає в ознайомленні контролюючих органів зі станом визначеного напрямку, матеріального об'єкту, питаннями фінансово-господарської діяльності.

Об'єкт контролю – господарюючий суб'єкт, юридична чи фізична особа, на яку спрямовані контрольні дії суб'єкта контролю.

Об'єктивність – принцип, незалежна позиція у відносинах між аудитором, контролером і підконтрольним суб'єктом, що ґрунтується на умові, що факти, установлені аудитором, будуть спиратися тільки на фактичні матеріали, установлені під час проведення контрольного заходу, відповідно до діючих правил, прийнятими принципами і практикою.

Об'єктивність досягається неухильним дотриманням правових норм, одержанням репрезентативного обсягу фактичного матеріалу

через аудиторські процедури (інспекції, огляди, опитування, одержання письмових пояснень, аналіз документів, фінансової звітності і статистичної інформації).

Оцінка експертна – кількісні і якісні оцінки процесів і явищ, економічних величин, показників, які формуються експертами на основі суджень. Експертів запрошують за умов необхідності отримання спеціалізованих знань в інтересах результатів аудиту.

Перекручування бухгалтерської звітності – невірне відображення і подання даних у бухгалтерській звітності у зв'язку з порушеннями з боку персоналу господарюючого суб'єкта установлених нормативними документами правил ведення й організації бухгалтерського обліку і підготовки бухгалтерської звітності.

Помилка в бухгалтерському обліку і звітності – ненавмисне порушення правильності даних обліку і звітності, зроблене в результаті арифметичних або логічних погрешностей в облікових записах, пропуску або неправильного подання фактів господарської діяльності, наявності і стану майна, розрахунків і зобов'язань.

Перевитрата коштів – перевищення витрат коштів над запланованими на основі норм, кошторисів, бюджетів.

Планування контрольних заходів – визначення цілей, вироблення методів, конкретизація сфери і меж проведення контрольного заходу, розрахунок часу на дослідження й інші процедури, виконання яких необхідно для досягнення поставлених цілей.

Превентивні заходи – дії юридичних, фізичних осіб або органів державної влади і управління, спрямовані на попередження небажаних для них процесів або явищ (наприклад, збільшення фіскальних виплат або фінансових ризиків).

Попередній контроль – контроль за формуванням, обговоренням і затвердженням бюджетів у формі закону (рішення), а також законів (рішень) із інших бюджетно-фінансових питань, який передуює такому затвердженню.

Принципи державного фінансового контролю – основні вихідні умови, яким у відповідності зі стандартами ІНТОСАІ повинний відповідати державний аудит:

– законність: неухильне і точне дотримання норм і правил, установлених чинним законодавством, всіма органами, що здійснюють державний аудит, його посадовими особами;

– незалежність: органи державного аудиту та співробітники незалежні організаційно та функціонально в частині здійснення контрольної діяльності від інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також від політичних і інших суспільних об'єднань;

– об'єктивність: державний аудит здійснюється фахівцями з використанням фактичних документальних даних у встановленому законодавством порядку, шляхом застосування методів, що забезпечують одержання повної і достовірної інформації;

– відповідальність: до правопорушників фінансового законодавства застосовуються заходи правової відповідальності;

– гласність: відкритість і доступність для суспільства і засобів масової інформації даних про результати контрольних і експертно-аналітичних заходів, проведених у рамках державного аудиту за умови збереження державної, комерційної таємниці;

– системність: єдність правових основ контрольної й експертно-аналітичної діяльності, здійснюваної в рамках державного аудиту, нормативно визначену організацію взаємодії органів, що здійснюють державний аудит, нормативно встановлену періодичність його здійснення.

Перевірка – метод аудиту, що представляє собою контрольну дію або дослідження стану справ на визначеній ділянці діяльності організації, що перевіряється. Існує кілька видів перевірок: документальні, вибіркові, комплексні, камеральні, виїзні.

Перевіркою документальною встановлюється правильність, законність і доцільність господарських операцій.

Перевірка вибіркова передбачає вивчення визначеного питання не шляхом суцільної перевірки всіх об'єктів, а за допомогою обстеження положення справ менше, ніж 100 % з них.

Перевірками комплексними в практиці державного аудиту називають перевірки, проведені з метою одночасного вивчення деякої сукупності взаємозалежних між собою питань та участі декількох суб'єктів контролю. питання або переконатися у достовірності тієї або іншої інформації, що надійшла в орган державного контролю.

Перевірка камеральна проводиться за місцем перебування податкового органа на основі податкових декларацій і документів, які є для вирахування і сплати податку.

Перевірка виїзна здійснюється контрольними органами у виді тематичних перевірок, перевірок повноти надходження, бюджетних і позабюджетних коштів, а також експрес-перевірок, що проводяться у формі оперативного контролю, як правило, для підтвердження результатів камеральних перевірок. Виїзні перевірки здійснюються у формі попереднього, поточного і наступного фінансового контролю.

Поточний (оперативний) контроль – захід, проведений відповідальним виконавчим і (або) контрольним органом, одночасно з фінансово-господарською операцією, що дозволяє своєчасно аналізувати виявлені відхилення та впливати на хід подій, усуваючи ці відхилення.

Програма контрольного заходу – план запланованої діяльності; повинний відображати: підставу для проведення контрольного заходу; мету і предмет, питання, що охоплюють зміст контрольного заходу; перелік об'єктів, що перевіряються; терміни початку і закінчення; склад відповідальних виконавців; терміни подання звіту за результатами контрольного заходу на розгляд або затвердження.

Рахункова палата України – постійно діючий орган державного фінансового контролю, утворений при Верховній Раді і підзвітний їй. У своїй діяльності керується Конституцією України, законом «Про Рахункову палату України», іншими законами. У межах завдань, визначених чинним законодавством, Рахункова палата України має організаційну і функціональну незалежність.

Раціональність – практична або теоретична обґрунтованість конкретного способу рішення завдання, проведення роботи, виконання заходів, здійснення інших дій використання фінансових або інших ресурсів, досягнення поставленої мети.

Рівень істотності – граничне значення перекручування бухгалтерської звітності, починаючи з якої кваліфікований користувач цієї звітності не зможе робити на її основі правильні висновки і приймати правильні економічні рішення; кількісна характеристика істотності.

Ревізія – метод фінансового контролю із документальної та фактичної перевірки законності, доцільності й ефективності зроблених фінансових операцій у періоді, що перевіряється, правильність їхнього відображення в бухгалтерському обліку і звітності, а також законності й обґрунтованості дій посадових осіб при їх здійсненні. Ревізії планові передбачаються в планах контрольного фінансового органа. Ревізії позапланові призначаються контрольному фінансовому органу відповідними дорученнями визначених законодавством осіб.

Ризик аудиту – суб'єктивно обумовлена імовірність існування істотних перекручень бухгалтерського рахунку, статті балансу, до їх виявлення системою внутрішнього контролю або при припущенні, що внутрішній контроль відсутній, характеристики ступеня схильності до можливих перекручень рахунку бухгалтерського обліку, статті балансу, класу факторів господарської діяльності і бухгалтерської звітності в цілому.

Ризик невиявлення – суб'єктивно обумовлена імовірність того, що контрольні процедури, що застосовуються під час перевірки не дозволять виявити реально існуючі помилки, що мають істотний характер окремо або в сукупності.

Ризик системи внутрішнього контролю – імовірність того, що існуючі на підприємстві, системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю не будуть вчасно виявляти і виправляти перекручування, що є істотними окремо або в сукупності, і (або) перешкоджати виникненню таких порушень.

Розкрадання – зроблене з корисливою метою протиправне безоплатне вилучення чужого майна на користь винної або іншої осіб, що заподіяли збиток власникові цього майна.

Санкції фінансові – заходи примусового впливу, виражені в грошовій формі, які застосовуються до господарюючих суб'єктів за порушення ними діючого законодавства. За видами санкції поділяються на неустойки, штрафи, пені.

Система бухгалтерського обліку – сукупність конкретних форм і методів, що забезпечують можливість для організації вести облік свого майна, зобов'язань і господарських операцій у грошовому вираженні шляхом суцільного, безперервного, документального і взаємозалежного їхнього відображення в облікових регістрах на підставі первинних документів, тобто здійснювати ведення бухгалтерського обліку, а також формувати бухгалтерську звітність.

Система контролю – взаємопов'язана сукупність суб'єкту контролю, об'єкту контролю та контрольні дії.

Стандарт – нормативно-технічний документ, який затверджується компетентним органом, у якому встановлюються для загального і багаторазового використання правила, загальні принципи або характеристики, що стосуються різних видів діяльності або їхніх результатів, і який спрямований на досягнення максимального ступеня упорядкування у визначеній сфері; типовий зразок, еталон, модель, прийняті за вихідні для зіставлення з ними інших предметів (товарів, виробів).

Суб'єкт контролю – юридична особа, інституція, контрольний орган, посадова особа, група фахівців, що проводять контрольний захід, спрямовуючи контрольні дії на об'єкт контролю.

Факт господарського життя – дія або подія в діяльності господарюючого суб'єкта, що включає в себе господарські операції, які змінюють склад його активів, пасивів або фінансових результатів.

Фінансовий аудит – метод державного фінансового контролю, що виконується під час комплексу контрольних-ревізійних і експертно-аналітичних заходів, проведених органом зовнішнього державного фінансового контролю у всіх суб'єктах відомчої структури витрат

бюджету з метою встановлення ступеня достовірності фінансової звітності. Також проводиться і фінансовий аудит бюджетів позабюджетних фондів.

Шахрайство – злочин у сфері економіки, спрямований проти власності, що представляє собою розкрадання чужого майна або придбання права на чуже майно шляхом обману або зловживання довірою.

Шахрайство у бухгалтерському обліку – навмисна дія або бездіяльність, спрямована на перекручування бухгалтерської звітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аудит: методика і організація : навч. посіб. / Н. І. Гордієнко, О. В. Харламова, Ю. І. Мізік, О. О. Конопліна. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 319 с.
2. Аудит: підручник / О. А. Петрик, В. О. Зотов, Б. В. Кудрицький [та ін.]. Київ : КНЕУ, 2015. 498 с.
3. Аудит: підручник / наук. ред. І. І. Пилипенка; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. 643 с.
4. Аудит. Практикум: навч. посіб. І. Д. Ватуля, Н. А. Канцедал, О. Г. Пономаренко. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 304 с.
5. Аудит фінансових результатів: теоретико-методологічний аспект : монографія / І. К. Дрозд, В. М. Іванков, Г. Б. Назарова, Н. С. Шалімова; за заг. редакцією І. К. Дрозд. Київ : ТОВ «Видавництво «Сова», 2013. 208 с.
6. Бержанір І. А. Аудит: навч. посіб. Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. 230 с.
7. Болдуєв М. В. Методичне забезпечення порядку складання аудиторського висновку про бухгалтерську звітність. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2016. № 2 (89). С. 47–52.
8. Бурлан С. А., Руденко Н. О. Організація і методика аудиту : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 184 с.
9. Бурова Т. А. Методи і прийоми експрес-аудиту фінансової звітності. *Економічний простір*. 2016. № 112. С. 122–128.
10. Бутинець Ф. Ф. Аудит. Житомир: ПП «Рута», 2006. 512 с.
11. Верига Ю. А. Бухгалтерський облік і аудит: термінологічний українсько-російсько-англійський словник. Київ : ЦУЛ, 2012. 292 с.
12. Виноградова М. О. Аудит : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2014. 654 с.
13. Войнаренко М. П. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2010. 484 с.

14. Гордієнко Н. І., Харламова О. В., Карпенко М. Ю. Аудит, методика і організація : навч. посіб. (для студентів економічних спеціальностей) у 2 частинах. Харків: ХНАМГ, 2007. 163 с.
15. Грицак І. І., Чубай В. М. Аудиторські докази: вимоги, процедури отримання та процес оцінювання. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.14. С. 173–183.
16. Дмитренко І. М. Аудит (за міжнародними стандартами) : навч. посіб. Київ : Кондор, 2013. 391 с.
17. Дорош Н. І. Аудит: методологія і організація. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2004. 420 с.
18. Жукова Т. А., Ганус І. С., Плікус І. Й. Аналіз ринку аудиторських послуг в Україні. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2019. № 2. С. 63–69.
19. Іванова Н. І. Організація і методика аудиту. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 216 с.
20. Карпенко Є. А., Філатов О. В. Еволюція підходів до порядку проведення аудиту касових операцій. *Регіональна економіка та управління*. Запоріжжя : ГО «Східноукраїнський інститут економіки та управління», 2016. № 2. С. 71–75.
21. Колісник Г. М., Слюсаренко В. Є. Аудит : навч. посіб. Ужгород, ДВНЗ «УжНУ», 2015. 296 с.
22. Лубенченко О. Е., Василюк М. М. Організаційні засади аудиту фінансової звітності в Україні. *Статистика України*. 2019. № 2. С. 92–97.
23. Макаренко А. П., Ярданова Т. Г. Розробка програми аудиту виробничих запасів. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2015. Вип. 2 (11). С. 40–48.
24. Малишкін О. І. Облік і аудит податків в Україні: теорія, методологія, практика: навч.-практ. посіб. / Міжгалузева академія управління. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 375 с.
25. Меліхова Т. О., Височина В. В. Розробка програми аудиту витрат на виробництво для підвищення фінансової безпеки підприємства. *Економіка та держава*. 2018. № 1. С. 69–75.

26. Меліхова Т. О., Малініна Ю. М. Удосконалення методичних підходів проведення аудиту власного капіталу з метою забезпечення фінансової стабільності підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2012. № 6. С. 144–153.

27. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2014 року). URL: <http://www.aru.com.ua/msa> (дата звернення: 21.04.2020).

28. Огійчук М. Ф., Новіков І. Т., Рагуліна І. І. Аудит: організація і методика : навч. посіб. Київ : Алерта, 2010. 584 с.

29. Організація та методика аудиту : посіб. / Л.М. Ячнева та ін. Харків : Форт, 2014. 121 с.

30. Петрик О. А., Зотов В. О., Кудрицький Б. В. Аудит: підручник: за заг. ред. проф. О.А. Петрик. Київ : КНЕУ, 2015. 235 с.

31. Подмешальська Ю. В., Троян О. В., Біла Л. В. Теоретико-практичні аспекти проведення аудиту основних засобів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 2. С. 64–70.

32. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: закон України від 21.12.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 21.04.2020).

33. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: закон України від 05.10.2017 р. URL: https://ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T990996.html (дата звернення: 21.04.2020).

34. Проскуріна Н. М. Організаційно-методичні підходи до використання роботи внутрішніх аудиторів при аудиті фінансової звітності. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Економіка». 2015. Вип.1(45). Т.2. С.331–338.

35. Пшенична А. Ж. Аудит : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.

36. Реслер М. В., Арович М. В. Методика проведення аудиту власного капіталу на підприємстві. *Науковий вісник Мукачівського державного університету Серія «Економічні науки»*. 2017. № 22 (17). С. 280–283.

37. Рябчук О. Г., Коротаєва І. Р. Особливості та проблеми аудиту грошових коштів у касі та на рахунках суб'єкта господарювання у банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Випуск 29. Частина 2. С.181–184.

38. Рядська В. В., Петраков Я. В. Аудит : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 413 с.

39. Савченко В. Я. Аудит : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 324 с.

40. Скорба О. А. Аудит необоротних активів відповідно з міжнародними стандартами аудиту. *Економіка: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць* : в 5-ти т. 2005. Том II. Вип. 201. С. 524–530.

41. Стельмах В. С., Єпіфанов А. О., Сало І. В.. Контроль: інспектування, аудит, банківський нагляд : монографія. Суми : Університетська книга, 2015. 432 с.

42. Смоляр Л. Г. Облік і аудит : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2013. 616 с.

43. Сурніна К. С. Отримання аудиторських доказів методом застосування аналітичних процедур. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2012. № 2. С. 30–34.

44. Томчук О. В., Фабіянська В. Ю. Концепція суттєвості в обліковій та аудиторській практиці. *Економіка Фінанси Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 6. С. 72–86.

45. Усач Б. Ф. Аудит : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2006. 284 с.

46. Чакалова Н. С. Розробка робочих документів для проведення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на промислових підприємствах. *Агросвіт*. 2018. № 22. С. 81–90.

47. Янчева Л. М., Макеева З. О., Баранова А. О., Янчева І. В., Кашперська А. І. Аудит : навч. посіб. : рек. МОН України. Київ : Знання, 2009. 335 с.

Наукове видання

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АУДИТУ

Навчальний посібник для закладів вищої освіти

Укладач Бержанір І. А.

Підписано до друку 23.02.2022 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 18,95

Тираж 100 прим. Замовлення № 109

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»

20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2521 від 08.06.2006.

тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88

vizavi-print.jimdo.com

e-mail: vizavi008@gmail.com